

Helsedirektoratet v/Øyvind Giæver
Kopi: KMD v/ Judith Kortgård

Din referanse:

Vår referanse: 2021/484

Dato: 08.11.21

Kommentar til Helsedirektoratet sin tolkningsuttalelse om salg av alkoholholdig drikk fra ubetjente kasser og butikker

Distriktssenteret er kjent med at det har oppstått usikkerhet hos enkelte Merkurbutikker, dagligvarekjedene og i kommunene i hvilken grad selvbetjente kasser og butikker følger regelverket som regulerer salg av alkoholholdig drikk i butikk. Distriktssenteret har nylig gjennomført et pilotprosjekt hvor en legger til rette for fleksible åpningstider med ny teknologi. Salg av alkoholholdig drikk har vært et av flere områder der pilotprosjektet har høstet erfaring. Vi vil gjennom dette notatet informere om de erfaringene som er gjort gjennom pilotprosjektet.

Bakgrunn for Distriktssenteret sitt pilotprosjekt

Merkur-programmet er et distriktspolitisk virkemiddel som har til formål å sikre innbyggerne i distriktene tilgang til en dagligvarebutikk med god kvalitet. En typisk Merkur-butikk er en butikk med en årlig omsetning mellom 3 og 13 mill. kroner, og som er ligger i et lite lokalsamfunn med stor avstand til nærmeste alternative butikk. Butikken har ofte 1-3 ansatte. Butikkene har en viktig rolle som nav i lokalsamfunnet og er et viktig bidrag for å opprettholde bosetningen i mange små bygder.

Utfordringen for mange av disse butikkene er å balansere kostnader og omsetning. Liten omsetning setter begrensninger i muligheten for å ha flere ansatte. Dette igjen betyr at butikkene ikke klarer å hente ut potensialet som ligger i utvidet åpningstid og dermed gjøre det mulig for bl.a. pendlere, hyttefolk og deltidsinnbyggere å benytte butikken, da de gjerne handler utenom de tidene på dagen når butikken er betjent. Å hente ut potensialet som ligger i utvidet åpningstid kan være avgjørende for om butikken overlever. Dette er bakgrunnen for Merkur-programmet sin satsing på bærekraftig utvikling av små distriktbutikker gjennom å ta i bruk ny teknologi. I april 2020 avsluttet vi pilotprosjektet «[Fleksible åpningstider med ny teknologi](#)», hvor konklusjonen var at digitalisering gir helt nye vekstmuligheter, og bidrar til at flere små lokalbutikker overlever. Butikkene som deltok i pilotprosjektet fikk i gjennomsnitt en brutto omsetningsøkning på over 40 % og 34 % flere kunder. Flere av butikkene vurderer nå å øke antall ansatte. I tillegg til utvidede åpningstider er tilgang til et attraktivt vareutvalg avgjørende for den positive utviklingen.

Salg av alkoholholdig drikk fra ubetjente kasser og butikk – erfaring fra pilotprosjektet

Helsedirektoratet tar i sitt brev datert 22.10.21 opp at alkoholholdig drikk ikke kan selges uten kontroll av en person som er fysisk til stede. I butikkene som deltok i pilotprosjektet «Fleksible åpningstider med ny teknologi» er det lagt til rette for at alt salg av alkoholholdig drikk er underlagt kontroll av en person (ansatt), som ved hjelp av teknologi kan se, kontrollere og snakke med kunde, selv om den ansatte ikke var fysisk i butikken.

Seks av butikkene i pilotprosjektet søkte sin kommune og fikk tillatelse til å selge alkohol ved hjelp av ny teknologi. Kommunene gjennomførte en grundig saksbehandling med tett dialog med butikken med bl.a.

synfaring hvor teknologi og salgsrutiner ble gjennomgått. Flere kommuner hadde også dialog ned Helsedirektoratet i denne prosessen. Da pilotprosjektet ble avsluttet hadde fem av de seks butikkene med salgsløyve hatt salgskontroll på alkohol og tobakksvarer, hvor alle kontrollene var gjennomført uten merknader.

I tillegg har konseptbutikken, Hegna landhandel, som åpnet i 2018 hatt flere kontroller gjennom årene, uten merknader. Det er heller ikke avdekket eller rapportert hendelser eller avvik på noen områder når det gjelder salgsløyve, HMS-sikkerhet, IT-sikkerhet eller personvern.

Distriktssenteret gjorde tidlig i prosjektet en vurdering av hva som skulle være Merkur-programmet sin rolle når det gjaldt regulatoriske spørsmål. Vi konkluderte med at dette ansvaret ligger hos den enkelte butikk som en naturlig del av butikken sin internkontroll.

Det er i dag flere alternative teknologier som kan benyttes for å drifte ubetjente kasser og butikker. Distriktssenteret vil presisere at de seks butikkene som deltok i pilotprosjektet, og som fikk salgsløyve fra sine kommuner, benyttet en såkalt «RMA-Butikkstyring teknologi» ved salg av alkohol. I dag er denne RMA-teknologien tatt i bruk i 14 butikker over hele landet. Alle butikkene har søkt, og etter det Distriktssenteret kjenner til, fått innvilget salgsløyve for salg av alkohol, etter en grundig vurdering hvor ulike fagpersoner fra kommunen sammen med politi og andre har vært fysisk ute og testet mange butikker før godkjenning ble gitt. Butikkene har samlet passert 1 million besøkende, og de aller fleste av disse 14 butikkene har hatt én eller flere kontroller uten merknader. Distriktssenteret har forlagt brevet fra Helsedirektoratet for Mat-Norge, som eier RMA-Teknologien. Mat-Norge bekrefter de erfaringene som Distriktssenteret har gjort i pilotprosjektet.

Distriktssenteret sin anbefaling

Distriktssenteret mener at det er viktig at hver kommune vurderer hvert konsept på selvstendig grunnlag, da disse løsningene kan bygge på ulike teknologier og operative løsninger. Kommunens skjønnsadgang er svært vid når det gjelder å gi tillatelser, så lenge avgjørelsen er truffet på et saklig grunnlag, jf. alkoholloven § 1-7 a.

RMA-Teknologien som er brukt i pilotbutikkene har vært gjenstand for grundig testing og vurdering fra mange kommuner. I tillegg ligger det nå erfaringsvis mye kompetanse i butikkene og kjedene som også har testet og kvalitetssikret dette over tid. Slik sett er det rimelig å anta at kompetansen i den nye driftsmodellen er størst hos butikkene, kjedene og kommunene som har butikker med ny teknologi som gir rom for drift med ubetjente kasser og butikker. Distriktssenteret vil oppfordre til et tett samarbeid mellom den enkelte butikk og kommune slik at både teknologi, drift og rammebetingelser blir utviklet og tilpasset fremtidige behov og regelverk. Distriktssenteret mener det er viktig å legge til rette for innovasjon på alle nivå for å møte fremtidige utfordringer og muligheter.

Helsing
Distriktssenteret

Steinar Fredheim
Avdelingsdirektør (sign.)

Vedlegg: Mat Norge sin vurdering av teknologiske løsninger og salg av alkoholholdig drikk fra ubetjente kasser og butikker